

<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание“

University of Agribusiness and Rural Development Academic Publishing House
Bulgaria

Академично издателство на Висше училище по агробизнес и развитие на регионите
Пловдив

БЪДЕЩИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОРГАНИЗАЦИЯТА НА СЧЕТОВОДСТВОТО В ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ

Радка Андасарова

Югозападен университет „Неофит Рилски“ - Благоевград

Ключови думи:

счетоводни стандарти
финансови активи
очаквана загуба

Резюме

Търговските банки са на прага на въвеждане на два големи проекта, които качествено ще променят организацията на счетоводството. **Първият** е приемането на дългоочаквания счетоводен стандарт за финансови инструменти – МСФО 9 *Финансови инструменти*, а **вторият** е свързан с надзорната регулация – въвеждане на новите световни стандарти за банков капитал, известни като Базел III, чрез приетите през юни 2013 г. от Европейския съюз Директива за капиталовите изисквания (Директива 2013/36/ЕС) и изготвения на нейна основа Регламент за капиталовите изисквания (Регламент 575/2013 г.).

Финансовата криза провокира сериозен интерес към счетоводното третиране на финансовите инструменти. Настоящият МСС 39 бе обект на многократни критики от гледна точка на това, че е твърде сложен за разбиране и прилагане и затруднява потребителите на информация от финансовите отчети. В резултат на това СМСС предприе действия за промени в счетоводните правила за финансови инструменти, като през ноември 2009 г. публикува за първи път МСФО 9 *Финансови инструменти*, като първа стъпка в проекта си, за да заменят съществуващия МСС 39 *Финансови инструменти: признаване и оценяване*. Замяната на МСС 39 *Финансови инструменти: признаване и оценяване* с МСФО 9 *Финансови инструменти* се очаква да бъде най-голямата промяна във финансовата отчетност на банките след въвеждането на МСФО¹. Новият стандарт най-общо представлява опит за разрешаване на

дългогодишно трупаните критики по отношение на съществуващите сложни счетоводни методи и подходи за представяне на финансовите инструменти според МСС 39, което води до непоследователното им прилагане.

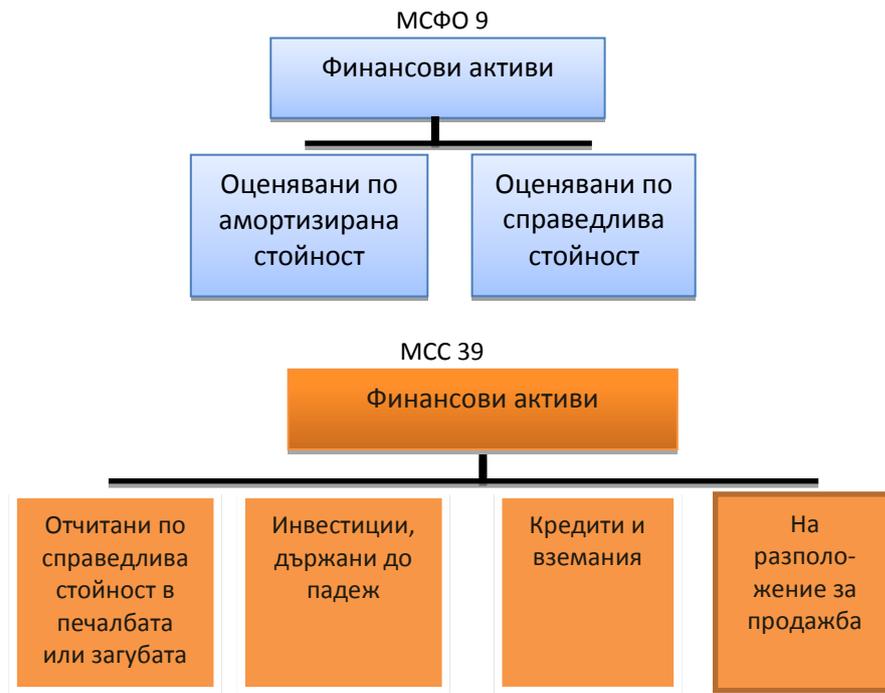
Постановките на МСФО 9 изискват той да се прилага за всички финансови активи, подлежащи в обхвата на МСС 39. По отношение на първоначалната оценка в МСФО 9 са запазени изискванията на МСС 39, а именно всички финансови инструменти да бъдат първоначално признати по справедлива стойност.

За целите на последващото оценяване Стандартът съдържа само две основни категории финансови активи:

- *финансови активи, оценявани по амортизирана стойност;*
- *финансови активи, оценявани по справедлива стойност.*

По този начин съществуващите в МСС 39 категории „финансови активи, на разположение за продажба“ и „инвестиции, държани до падеж“ не са възприети в МСФО 9 /Фиг. 1/.

¹Разпоредбите на МСФО 9 предвиждат доброволното му прилагане за финансови периоди, приключващи на или след 2009 г., като задължителната дата 01.01. 2015 г. за прилагането му беше отменена. Понастоящем МСФО 9 не е приет от Европейската комисия, следователно за европейските компании не е налице изборът за прилагане на МСФО 9 или МСС 39. За тях до приемането на МСФО 9 от Европейската комисия като задължителен за прилагане остава МСС 39.

Фиг. 1. Класификация и оценяване на финансовите активи

Намаляването на категориите финансови активи предполага необходимостта от използване на един метод за обезценка на финансовите активи. Поради факта, че финансовите активи, класифицирани в категорията отчитани по справедлива стойност, не подлежат на обезценка, изискванията за обезценка следва да се прилагат единствено за финансовите активи, оценявани по амортизирана стойност. Амортизираната стойност предоставя информация, която е полезна при вземането на решения за финансови активи, които се държат основно с цел получаване на договорените парични потоци от тях, състоящи се от плащане на

главница и лихва. За всички останали финансови активи справедливата стойност представлява подходящ метод за оценяване. Следователно по амортизирана стойност ще се оценяват инструментите, за които договорните парични потоци носят по-удачна информация за стойността им, а по справедлива стойност – тези инструменти, за които текущите стойности са по-информативни. Проектът по разработването на МСФО 9 Финансови инструменти обхваща три фази, представени в следната таблица, включително и работата на СМСС по отделните фази на проекта /Табл. 1/.

Табл. 1. Фази на проекта и хронограма на проектопредложенията

<p>Първа фаза – Класификация и оценка на финансовите активи и пасиви</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ноември 2009 г. – първоначално публикуване на МСФО 9, съдържащ изисквания за класификация и оценка на финансовите активи; ➤ Май 2010 г. – Проект за обсъждане: Справедлива стойност за финансови пасиви (Exposure Draft ED/2010/4 Fair Value Option for Financial Liabilities); ➤ Октомври 2010 г. – преиздаване на стандарта, включващ изисквания по отношение на финансовите пасиви; ➤ Август 2011 г. – Проект за обсъждане: Задължителна ефективна дата на МСФО 9 (Exposure Draft ED/2011/3 Mandatory Effective Date of IFRS 9); ➤ Ноември 2012 г. – Проект за обсъждане: Класификация и оценяване (Exposure Draft ED/2012/4 Classification and Measurement); ➤ Ноември 2013 г. – изменение на МСФО 9, относно отмяна на задължителната дата 01.01 2015 г. за прилагане на стандарта. Определянето на нова дата за задължително прилагане на МСФО 9 ще бъде възможно след цялостно завършване на проекта. Предприятията обаче по техен избор могат да започнат прилагането на МСФО 9 веднага.
--	---

Втора фаза – Обезценка на финансови активи	<p>Целта на тази фаза е да се подобри полезността на финансовите отчети за потребителите чрез подобряване оценката по амортизирана стойност, по-специално прозрачността на провизиите за загуби от кредити и за кредитното качество на финансовите активи.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Април 2009 г. - издаден Проекта за обсъждане:Отписване (Exposure Draft ED/2009/03 Derecognition); ➤ Ноември 2009 г. – Проект за обсъждане:Финансови инструменти: Амортизирана стойност и обезценка(Exposure Draft ED/2009/12 Financial Instruments:Amortised Cost and Impairment); ➤ Януари 2011 г. – Допълнение към Проекта: Финансови инструменти:Амортизирана стойност и обезценка (Exposure Draft ED/2009/12 Financial Instruments:Amortised Cost and Impairment); ➤ Март 2013 г. – Проект за обсъждане: Финансови инструменти:Очаквани кредитни загуби (Exposure Draft ED/2013/3Financial Instruments: Expected Credit Losses.
Трета фаза – Отчитане на хеджирането	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Декември 2010 г. – Проект за обсъждане:Отчитане на хеджирането(Exposure Draft ED/2010/13HedgeAccounting); ➤ Ноември 2013 г. – фазата е завършена, с публикуването на изменения в МСФО 9, отнасящи се до приемането на нов модел за счетоводно отчитане на хеджирането на финансови инструменти и свързаните с тях оповестявания, с цел по-тясното привеждане на финансовата отчетност в съответствие с дейностите дейностите подейностите по управление на риска

Както е видно от таблицата за периода 2009-2013 г. СМСС работи по множество проектопредложения за окончателно завършване и приемане на МСФО 9. Без да претендираме за изчерпателност, бихме могли да представим в обобщен вид някои от текущите проекти, които са от особено значение за финансовите инструменти:

➤ Новост в Международните счетоводни стандарти е, че МСФО 9 *Финансови инструменти* въвежда два критерия (теста), на които трябва да отговарят финансовите активи, които са дългови инструменти, *оценявани по амортизирана стойност*, а именно:

а) Критерии *„бизнес модел“*- управлението на актива се извършва в рамките на бизнес модел, при който целта на банката е да държи финансовия актив с цел събиране на договорните бъдещи парични потоци (т.е главница и лихва), вместо да продава финансовите инструменти преди изтичането на договора, за да се реализира промяната им в справедливата стойност (например държавни ценни книжа, държани за получаване на договорната лихва по тях). С други думи тестът изисква банката да определи дали целта на притежаването на дългов инструмент е да се събират договорни парични потоци от него или да се реализират изгоди от промяна в справедливата му стойност при продажба преди падежа. Определянето на целта на притежаване на финансов инструмент се определя от мисията и

целите на банката и се реализира на ниво, по-високо от индивидуален актив – например на ниво портфейл от инвестиции или на ниво бизнес единица. Поради това и тестът *„бизнес модел“* не се основава на намерението на банковия мениджмънт по отношение на индивидуален (конкретен) актив, което е заложено в МСС 39;

б) Вторият критерий *„характеристика на актива“* е свързан с договорните характеристики на инструмента. За да удовлетвори изискванията на този тест, активът следва да притежава договорни условия, гарантиращи получаването на парични потоци на определени дати, които са единствено плащания по главница и лихви върху главницата (например отпуснат обезпечен заем с цел получаване на договорните парични потоци от него, които са именно главница и лихва). На тези условия могат да отговарят и инструменти, чиито договорни характеристики включват както лихвени плащания, които са фиксирани, така и плаващи лихвени плащания или комбинация от фиксирани и плаващи лихвени плащания. Ключово изискване в случая е получаване на лихвено плащане, определено като възнаграждение за стойността на парите и кредитния риск, свързани с главницата по дълга за определен период.

В МСФО 9 е налична опцията за отчитане по справедлива стойност. При първоначалното признаване банката може да избере да оценява актива по справедлива стойност, дори когато

той отговаря на условията за отчитане по амортизирана стойност, ако това би елиминирало или значително намалило счетоводните несъответствия.

➤ **Въвеждане на категория справедлива стойност в друг всеобхватен доход (fair value through other comprehensive income - FVOCI) за дългови инструменти.** Тази категория ще се прилага за финансови активи, които отговарят на характеристиките на договорен паричен поток, представляващ единствено плащания на главница и държани в рамките на определен бизнес модел, които са едновременно: (а) държани за получаване на договорните парични потоци, (б) финансови активи за продажба.

Във връзка с направеното предложение за въвеждане на категорията *справедлива стойност в друг всеобхватен доход* (FVOCI) дълговите инструменти (като заеми и дългови ценни книжа), които отговарят на договорните характеристики на инструмента и бизнес модела, в рамките на който попадат, следва да се оценяват по една от следните три категории оценки: по амортизирана стойност; по справедлива стойност в друг всеобхватен доход (FVOCI) или по справедлива стойност през печалби и загуби (fair value through profit or loss FVTPL).

➤ **Въвеждане на подхода „очаквана загуба“ (The Expected Loss Model)** – този подход дава възможност за провизиране на потенциални (бъдещи) загуби без изискване за обективни доказателства за влошаване, за разлика от концепцията по сега действащия МСС 39 *Финансови инструменти: Признание и оценяване*, според която се провизират загуби, които могат да бъдат конкретно определени и за които има обективни доказателства за възникване. Новият подход ще се прилага за заеми и дългови инструменти, оценявани по амортизирана стойност или по справедлива стойност в друг всеобхватен доход (FVOCI). Моделът е предназначен и за вземания по лизингови договори, неотменяеми кредитни ангажименти и договори за финансови гаранции. Моделът EL предполага подход на двойно оценяване, отразяващ общия модел на влошаване

на кредитното качество на инструментите – подходът на „очакваните загуби за следващите 12 месеца“ (12 months' general approach) и подходът на „очакваните загуби за целия оставащ срок на кредита“ (Lifetime general approach).

Дългови инструменти, за които при първоначалното признаване няма данни за влошаване на кредитното качество, предприятието възприема подхода „очаквани загуби за следващите 12 месеца“, а не подхода на „очакваните загуби за целия оставащ срок на кредита“. Впоследствие, ако критериите, посочени по-долу, са изпълнени, подходът „очаквани загуби за следващите 12 месеца“ ще бъде заменен от подхода „загуби за целия оставащ срок на кредита“.

Критериите за формиране на загуби за целия оставащ срок на кредита:

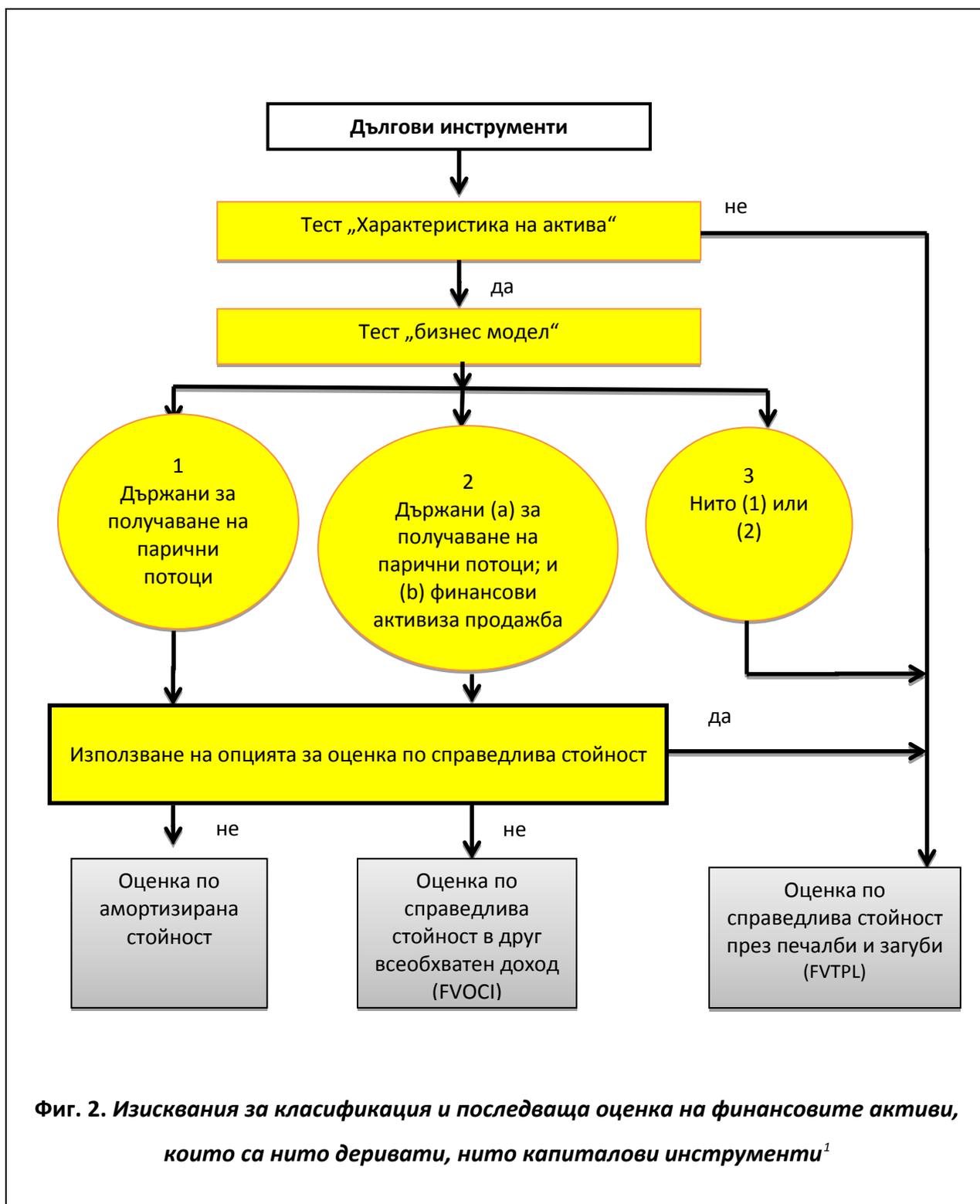
а) когато е налице повече от едно незначително влошаване на кредитното качество от първоначалното признаване;

б) когато съществува и най-малка вероятност от подразбиране, че договорните парични потоци не могат да бъдат напълно възстановени.

Ако има последваща промяна в кредитното качество, т.е. че не е изпълнен нито един от двата критерия (налице е подобряване на кредитното качество), подходът „очакваната загуба за целия оставащ срок на кредита“ ще се възстанови обратно към подхода „очаквана загуба за следващите 12 месеца“.

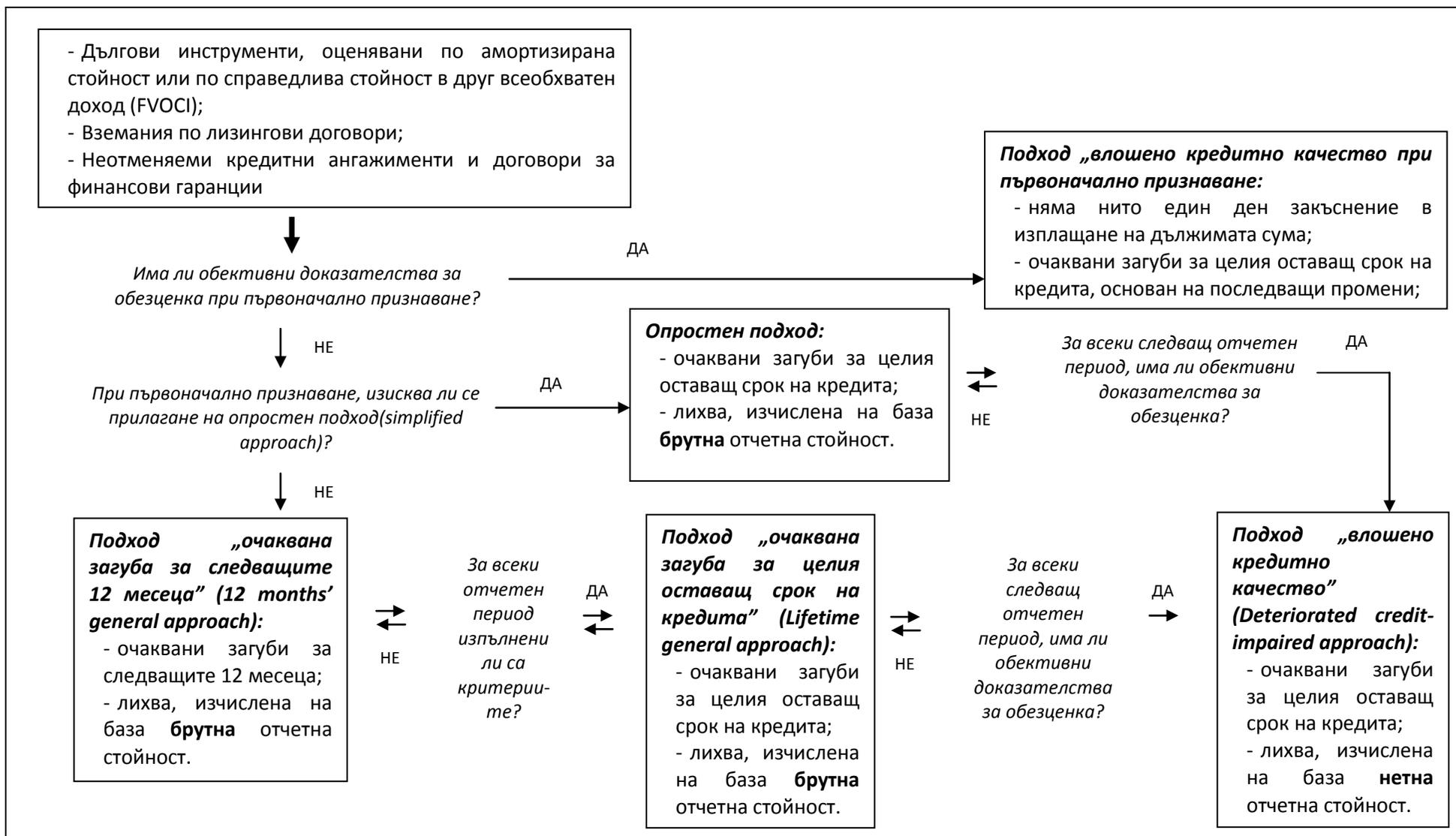
Прилагане на опростен подход (simplified approach) се изисква при търговски вземания без значителен финансов компонент, за търговски вземания със значителен финансов компонент и лизингови вземания.

По наше мнение ефектът от въвеждане на новия модел в процеса на предоставяне на кредити за повечето банки ще бъде свързан със значително повишаване размера на провизиите. Съществува също така вероятност разходите за загуби от кредити да се променят, поради променливостта в очакванията.

Фиг. 2. Изисквания за класификация и последваща оценка на финансовите активи, които са нито деривати, нито капиталови инструменти¹

¹Източник: Ernst&Young, IFRS changes impacting the banking industry-Anupdateforthe CFO, August 2012, p.5 [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/An_update_for_the_CFO/\\$FILE/EY_%20IFRS_update_for_BCM.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/An_update_for_the_CFO/$FILE/EY_%20IFRS_update_for_BCM.pdf)

Фиг. 3. Модел „очаквана загуба“ (The Expected Loss Model)

Източник: Ernst & Young, IFRS changes impacting the banking industry - An update for the CFO, August 2012, p.7 - [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/An_update_for_the_CFO/\\$FILE/EY_%20IFRS_update_for_BCM.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/An_update_for_the_CFO/$FILE/EY_%20IFRS_update_for_BCM.pdf)